МИГРАЦИОНЕН НАТИСК И ОБЩЕСТВЕНА СИГУРНОСТ

проф. д.ик.н. Стефан Ангелов Симеонов
УниБИТ, ВСУ „Черноризец Храбър“

MIGRATION PRESSURE AND PUBLIC SECURITY

Stefan Angelov Simeonov

Резюме: *В предложената статия се разглеждат актуалните въпроси на обществената сигурност, породени от миграция и бежански вълни. Съвременната миграция се отразява върху обществения (ред и сигурност) до степен промяна на национална идентичност и културни ценности.*

Ключови думи: *миграция, национална и обществена сигурност, идентичност, заплаха*

Abstract: *The proposed article addresses current public security issues arising from migration and refugee waves. Modern Migration affects the public (order and security) to the degree of change of national identity and cultural values.*

Key words: *migration, national and public security, identity, threat.*

По проблемите на миграцията за първи път писах през 2000 г. когато за нуждите на полицейското обучение във ВИПОНД (сегашната Академия на МВР) развих историко-правните аспекти на бежанския въпрос в България[1]. Преди да настъпи пикът на бежанската криза направих следните изводи:

- Историята на бежанците е част от българската история (местоположение, политики, наложени условия, войни, народопсихология)
- Никога в България не е имало отказ да се приемат бежанци. Никога не е имало сегрегация и ксенофобия. От страна на народ и правителство е налице емоционална съпричастност към бежанските проблеми.
- Притеснена финансово и материално, България винаги е решавала проблемите на бежанците на нейна територия и е удовлетворявала минималните им потребности.
- В същото време, тя винаги се е възползвала от възможностите на бежанските маси и ги е интегрирала в своя обществен, духовен и икономически живот.
- В политически острастените борби между различните политически сили е имало единомислие и единодействие по отношение на бежанците.

На съвременния етап не само, че тези изводи губят валидност или най-малко само част от тях са валидни. На преден план изпъква проблема за противоречията, създавани от наличието на бежанска, мигрантска вълна и усилията за защита на це-

[1] Симеонов, С. Историко-правни аспекти на бежанския въпрос в България. ВИПОНД, Факултет „Полиция“, РИД, Бюлетин № 9, С., 2000, с. 93-103; ISBN 1310-4705.

локупната сигурност на личността, обществото и държавата, въплътени в разбирането на комплексността на националната сигурност. В сферата миграция-сигурност възниква важен въпрос.

Настаняването на общества, култури, манталитет и цивилизация, идващи от свят с различна организация и различни по икономически, политически, идеологически и др. причини, води до структурни изменения в българската обществена система[2]. Въпросът е: когато установените в тази система обществен ред и сигурност изпитват деструктивен натиск не се ли развива възможност да се променят идентичността на обществената структура, ценностната система на личността и най-вече, няма ли заплаха за обществената сигурност.

Безусловно ясно е, че съвременната миграция се отразява върху обществения (ред и сигурност) до степен промяна на национална идентичност и културни ценности. Нарастването на броя на легалните и нелегалните мигрантите в страната се дължи на няколко фактора, вътрешни и външни:

- Увеличаване на миграционните потоци вследствие глобализационни и комуникационни процеси
- Социални, етнически и военно-политически конфликти, водещи до обществена несигурност, нарушаване на правата и свободите на човека, до принудителна миграция, до свръхразслояване на обществата на бедни и богати
- Застрашеността, породена от социално-икономическите и политически процеси в приемащите страни – рецесия, трансгранична престъпност, тероризъм, натиск върху здравно-осигурителната система, естествено нарастване на популацията на новодошлите. Високата раждаемост в мюсюлманските семейства се стимулира не само от религията, но е приоритет и на държавните институции (пример е апела на Ердоган да се раждат деца). В същото време в европейските страни се отлага до късна възраст сключването на брак и раждането на деца, които пречат на кариерата или са извън сферата на интимните отношения.

Бежанските процеси се превръщат в трайно явление не само в междудържавните отношения, но и във вътрешната политика на държавите. Вътрешната миграция не се изследва и е вън от полезрението на анализаторите. В рамките на политическата коректност е пренебрегнат проблемният характер на междукултурното общуване, етническите и религиозните различия в обществото, отрицанието на институционалната държавност и ценностната система. Даже може да се говори, че съществува нарочна заблуда за последствията на привнесените деструктивни процеси – не съществува вече миграционен натиск, интеграцията се задълбочава, отчита се връщане на децата в училище. Макар и малък да е броят на мигрантите в страната, не се анализира способността на институциите да провеждат интеграционна политика. Затова съдейства разбирането, че поради социалните и политически особености, България се възприема като транзитна страна без перспектива за дългосрочно отсядане. От една страна, липсата на цялостна политика, от друга, лошо провежданата интеграционна политика, предполага и съответната деформация, водеща до организирането на мигрантите в престъпни групи, асоциално и незаконно поведение (трафик на хора, контрабанда на наркотици, престъпления срещу социалната и осигурителната система).

[2] Макар, че миграционният натиск намалява според данните за подадени заявления за статут, извън статистиката остава броя на носещите заплаха нелегални мигранти и на тези, на които им е отказано убежище, но са останали в приемащите страни.

Понятието „обществена сигурност“ обхваща външната и вътрешната сигурност на страната. Накърняването на функционирането на институциите, на основните държавни структури и служби, заплахата за живота и имота на хората, рискът от дестабилизация на външните отношения или накърняването на военните интереси засягат обществената сигурност.[3]

През 80-те години на XX в. Копенхагенската школа в лицето на Бари Бузан, Оле Уевър, Яп де Велде и др. наложи разбирането за по-широкото осмисляне на сигурността. Тя, сигурността на различните човешки общности, се обуславя от политически, военни, икономически и обществени фактори. А, в контекста на международните отношения сигурността се влияе от държави и общества, поддържащи колективна идентичност и ценностен интегритет. Ключовата концепция за областта на сигурността е националната сигурност. Фокусът е върху институционалната единица, държавата и съответните политически и военни аспекти. Ако фокусът се премести към нацията, друг фактор, общественият, ще бъде водещ. Обществената сигурност все пак е тясно свързана с политическата сигурност. Различието между тях е във факта, че политическата сигурност се свързва с организационната стабилност на държавата, системата на управление и идеологиите, т.е. на факторите за легитимност на държавата.

Мотив за възприемане на обществената сигурност е че рядко се срещат общи държавни и обществени граници. Държавата се основава на фиксирана територия и формално членство, докато обществената интеграция е различно явление, възникващо в различни мащаби и надхвърлящо заеманото пространство. За разбирането на международната сигурност ключът към обществото са онези идеи и практики, които идентифицират индивидите като членове на обществена група. Обществото е свързано с идентичността, със самоопределението на общностите и с индивидите, идентифициращи се като членове на общността.

Ключовата концепция в обществената сигурност е идентичността.[4] Тя е свързана с големи, самоподдържащи се групи за идентичности. В днешна Европа тези групи са национални, но на други места може да са расови, етнически, религиозни.

Трябва да се разбира разликата между социално и обществено защото социалната и обществената сигурност са различни феномени. Социалната сигурност се отнася до отделни лица и до голяма степен е икономическа. Обществената се отнася до обществата и тяхната идентичност. Връзка между тях има, отразена в социалните условия за живот, които влияят върху обществената идентификация (колективните идентичности и поведение). Обществената сигурност не се отнася до икономически явления и до индивидуална идентичност. Проблем на обществената сигурност е, че свързаното с нея понятие „общество“ често се използва за обозначаване на по-широка държавна популация, която се отнася до група, не винаги носеща идентичност.

В определението на „нация“ също има неяснота. Съществува нация по отношение на хората, живеещи и лоялни на една и съща държава, обединени от идеята за обща държавност. Други, имат своята нация, определена от етническа, органична общност на език, кръв, култура. Националността не е абстрактна категория. Обективни фактори като език, територия са включени в националната идентичност, но политически и личен избор е да се идентифицира с някоя общност.

[3] Дело C-601/15 PPU; http;//curia.europa.eu, видяно на 04.04.2019.
[4] Buzan, B., O. Waever, J. de Wilde. Security. A new Framework for Analysis. London,1998, p.119.

Най-честите заплахи за обществената сигурност са:

- следствие на политики и са породени от политически, военни, икономически, географски, екологични, миграционни, демографски и др. социални фактори (безработица, престъпност).
- заплахите за обществената сигурност са интегриран резултат от въздействието на разнородни, но базисни, социално-икономически и психо-културологични фактори, свързани с политики на унищожаване на идентичности. Както при безработицата и престъпността това са заплахи за индивидите, но ако застрашат обществото те се превръщат в заплаха за обществената сигурност.
- заплахите за обществената сигурност се отнасят към сферата на социалното като към специфична област на дейност на обществото и държавата с акцент върху обществените отношения. Заплахата е възможност за причиняване на щета, вреда, бедствие, обезлюдяване, депопулация, нещастие. С ликвидирането и неутрализирането на възможността, изчезва и заплахата.
- заплахите за обществената сигурност са тясно свързани с националната сигурност и се намират в съотношение на особено към общо.

Между тях специфични са заплахите за идентичността, определящи социеталната несигурност[5]. Те могат да бъдат поставени в спектър, който преминава от преднамерен, програмен и политически от единия край до непреднамерен и структурен в другия. Миграцията е стара колкото човечеството. Хората вземат решения да се движат, водени от причини за оцеляване до избор на религиозна свобода. Но те могат да се преместят като част от политическа програма за хомогенизиране на населението на държавата (възродителният процес).

Проблемите за обществената сигурност в крайна сметка са за идентичността. Самата среда, в която се води борбата, е също идентичност. Обществото реагира на заплахите по два начина: посредством дейности на самата общност или чрез прехвърляне на въпроса в политическия или военния сектор с поставяне на заплаха в дневния ред на държавата. На държавно ниво заплахата от имиграция може да се разреши чрез законодателство и граничен контрол, което се прави много често. В някои случаи обществата сами се справят с това, което възприема като заплахи за идентичността с недържавни средства. Такива са обществата, които не се опитват да се отделят от собствената си държава, но притежават стратегия за оцеляване като отделна култура. Малцинствата се стремят към една от трите възможности: да доминират на действащото правителство, да формират собствено правителство, да бъдат оставен сами.

В сегашната световна система най-важните референтни обекти в обществото са племена, кланове, нации и национално-етнически единици (малцинства), цивилизации, религии и раса. Нациите съответстват понякога на дадена държава и тогава ангажиментите към нацията и нейната идентичност са на лица от институционалната власт. В някои случаи те наблягат на държавата и суверенитета, в други – на нацията и идентичността. Защитата на държавата и суверенитета ще се стреми да укрепи управляващите. Логиката на сигурността на държавата подкрепя притежателите на власт доколкото те са трансмисията на държавната сигурност. Много по-лесно е да се твърди, че нацията е застрашена, типичната стратегия на националистическите политици, побеждаваща в настояща Европа. Причина за възход на национализма са отслабващите интегриращи възможности на националната държава в условията на дви-

[5] Проданов, В., Социеталната несигурност на Балканите. Монд дипломатик, декември, 2008.

жение на големи емигрантски потоци и информационно и културно заличаване на предходните граници между националните държави. Ако в модерната държава на преден план са процесите на национална хомогенизация, на асимилация, на заличаване на етническо и религиозно разнообразие, то сега с отслабващата централизация на преден план излизат противоположни процеси на „етническо възраждане” на отделните културни общности в рамките на националните държави[6].

По правилно е да се върнем към реториката за държавната сигурност, не толкова за националната сигурност. Още повече, че има препратки към нацията, за да се стигна до държавата, но има и заплахи за нацията, без да се иска държавната власт (движения и организации – националистически, културни, анти-ЕС, антиимигрантски, антималцинствени).

В зависимост от начина на изграждане на идентичността, отделните общества са уязвими различно. Ако идентичността на човек се дължи на отдалеченост и самостоятелност, даже и при малка смес или чужденци ще се разглеждат като проблематични. Нациите, които контролират държавата с малцинството или чрез потискане на мнозинството, ще бъдат уязвими към напливи или увеличаване на популацията на конкуриращото население. Ако националната идентичност е специфично културна, хомогенизиращата култура ще е заплаха. Ако езикът е в основата на идентичността, проникването на английския в обществата ще е проблем. Ако нацията е изградена въз основа на интеграцията на етнически групи, разпространението на национализма и идеите за самоопределение са фатални. Ако една нация е изградена върху идеологията за асимилиране на различни общности, вливащи се в едно общество, съществуващата национална идентичност е уязвима за повторното потвърждаване на расовата и културна отлика и несъизмеримост. Ако нацията е свързана с държавата, тя е по-уязвима към процеса на политическа интеграция, отколкото ако нацията традиционно действа независимо от държавата и има едновременно множество политически слоеве. Посочените уязвимости формират три основни заплахи за идентичността: миграция, вертикална конкуренция и хоризонтална конкуренция[7].

Миграцията работи най-добре при съседни райони (латиноамериканци в САЩ, Северна Африка в Западна Европа, руснаци в Прибалтика). Но има и миграция на далечни разстояния изразена от преселението от бившите колонии към метрополиите с икономически и прибавени политически мотиви.

Вертикалната конкуренция е силна при проектите за политическа интеграция (ЕС,) или центробежни, сепаратистки проекти (Белгия).

Хоризонталната интеграция се случва на всяко ниво. Малцинствата в държавите се тревожат за влиянието на господстващата култура. По-малките съседи изпитват влиянието на по-големите. На глобално ниво следва сблъсъкът на цивилизациите според Хънтингтън.

В наше време, става необходимо да се вземат мерки за управление, регулиране и санкциониране на миграционната политика: да се усъвършенства правно-нормативната основа за предоставяне на убежище, за овладяване на незаконната и насърчаване на легалната миграция, задълбочаване на политически и икономически връзки със страните, източник на мигрантски движения, обществена интеграция на постоянно пребиваващите имигранти в приемащите страни, създаване и поддържане на образо-

[6] Проданов, В. Българските национализми и глобализацията. В: „Българските национализми и Европейската интеграция“. С., 2006, с. 37.
[7] Buzan, B., O. Waever, J. de Wilde, op.cit., p. 125.

вателен и трудов пазар за обезпечаване на свободно движение на човешките ресурси. Не на последно място, решително прилагане на интегрирано гранично управление и въвеждане на мерки за своевременно разкриване, оценка и анализ на рисковете, идентифициране и противодействие на нарушенията и техните извършители, отстраняване на последици и бързи корекционни действия с цел защита на обществения ред и сигурност.

Литература:

1. Проданов, В. Българските национализми и глобализацията. В: „Българските национализми и Европейската интеграция“. С., 2006.
2. Проданов, В., Социеталната несигурност на Балканите. Монд дипломатик, декември, 2008.
3. Симеонов, С. Историко-правни аспекти на бежанския въпрос в България. ВИПОНД, Факултет „Полиция“, РИД, Бюлетин № 9, С., 2000, с. 93-103.
4. Дело C-601/15 PPU; http;//curia.europa.eu, видяно на 04.04.2019.
5. Buzan, B., O. Waever, J. de Wilde. Security. A new Framework for Analysis. London, 1998.